

Becslések szerint a király hat héten át ostromolta Louise erényét, mielőtt a lány megajándékozta volna azzal, amit a Mademoiselle de La Vallière szerelmei című, névtelen szerzőtől származó pamflet eufemisztikusan „a legkiválóbb férfiak fogadalmi és imái közepette esdekelt varázslatos kegynek” nevez.²⁶ Ekkortájt a királynak még nem sikerült megoldania a tiltott szerelmi viszonyok örök problémáját: hová lehetne elvonulni? Louise mint egyszerű udvarhölgy társnőivel együtt lakott egy duenna éber őrizete alatt, a királyi lakosztály pedig afféle közösségi fórum volt, amelyet elárasztottak az udvaroncok, hogy fontosságukat az uralkodóhoz való közelséggel bizonyítsák. A megoldás Lajos jó barátjának, Saint-Agnan grófnak a lakásában rejlett: mint minden, kegyben álló udvari ember, ő is a palotán belül kapott szobát, amely ez esetben a legkényelmesebb helyen, az első emeleten volt (számos udvaronc parányi padlásszobában húzta meg magát, hogy a királyi élettérhez minél közelebb legyen). Itt rimázkodott az idézett pamflet szerint a lány: „Irgalmazzon gyengeségemnek!” És itt esett meg, hogy a király, illendő tartamú ostromot követően, mégsem irgalmazott.

Louise kezdeti vonakodása nem volt színjáték. Őszintén jámbor teremtésként csak akkor volt hajlandó feláldozni szüzességét, ha meggyőződik – vagy meggyőzik – róla, hogy a királlyal hálni valamiféle szent kötelesség. Csak természetes, hogy lányos ellenállása korántsem lohasztotta le ostromlója hevét, kivált, hogy az illető nagyon jól tudta, milyen eszelősen szerelmes belé – és nem a királyba, hanem a férfiba – a kiszemelt préda. A XVIII. századból maradt ránk egy pásztorjátékba illő történet, amely inkább illik Marivaux-hoz, mint Molière-hez. Eszerint Louise egy lugas árnyékában ült néhány más hölgygel, és bizalmasan így vallott nekik a királyról: „A korona semmivel sem tetézi személye vonzerejét, sőt csökkenti a veszélyt (ti. hogy beleszeressen). Ha nem volna király, a fogékony szív aligha állhatna ellen neki.” És minő meglepetés! Maga Lajos egy lovászával történetesen éppen a lugas mögött rejtőzött, és mindent hallott.

Ha a történet eredete bizonytalan is (Versailles szerepel benne, melyet akkoriban még nem újíítottak fel), pontosan ragadja meg Lajos kezdeti udvarlásának hangnemét csakúgy, mint a megriadt lány veszélyérzetét és szemérmes vallomását, miszerint a szóban forgó királyért korona nélkül is bolondulnának a nők. Nem Lajos hatalma, hanem Lajos személye volt az ajzószer: ezt a gondolatot találta oly izgatónak a király már Marie Mancininál is, és most Louise-nál ismét tetten érte. Bussy-Rabutin, akit lenyűgözött a lány szenvedélyes odaadása, azt írta: Louise éppígy szeretné a királyt akkor is, ha a helyzetük fordított volna – vagyis ő volna a királynő, és Lajos csupán egy közönséges nemesúr.²⁷ Akár így volt, akár nem, Lajos így hitte. És mondanunk sem kell, a többhetes ostrom folyamán (melyet átmenetileg tovább bonyolított, hogy a döbbsent és felháborodott Henrietta Anna végre felfogta, mi történik az orra előtt) Louise csak sírt és sírt – ám a rettegés, majd a gyötrelmes tétovázás és végül a megadás könnyei maguk is hozzátartoztak e klasszikus csábítási történethez.

Louise jellemének egyik alapvető vonása az anyagiasság teljes hiánya volt; akkoriban sokan úgy gondolták volna, hogy elhanyagolja saját és családja, valamint társasági köre érdekeit. Louise-nak azonban nem volt társasági köre, és meg se próbált ilyet létesíteni; e tekintetben elütött Lajos életének valamennyi női szereplőjétől. Környezete kezdetben nem értékelte ezt a sajátos vonását, amely talán onnan eredt, hogy a király iránti szerelmét tisztának, sőt bizonyos értelemben szentnek akarta látni. Fouquet, a pénzügyi intendáns már veszélyben forgott: Colbert szántszándékkal látta el a királyt bőséges igazolással, hogyan gazdagodott meg az állam rovására. Fouquet maga még nem sejtette a közelgő bajt, és azt hitte, Louise megvesztegetésével ravasz módszert eszelt ki a királlyal való jó viszony fenntartására.

Louise magánkívül volt a felháborodástól, a király pedig, tévesen, azt gondolta, hogy Fouquet el akarta csábítani a lányt, holott az intendáns csupán arra törekedett, hogy hasznos összeköttetési vonalat teremtsen urához és

parancsolójához. Mindez aligha vált a miniszter jövőjének hasznára, ő azonban éppen ekkortájt, augusztus 17-én rendezett pazar lakomát vaux-le-vicomte-i hatalmas palotájában, amelyet Le Vau épített neki az 1650-es évek végén.*

Az ünnepségen megjelent a királyi család is, élén a királlyal. Az egész rendezvény Fouquet ifjú gazdájának megdicsőülésére szolgált, no meg amúgy mellékesen arra is, hogy egy nagy ember a maga gazdagságát és bőkezűségét fitogtassa. De vajon bölcs dolog volt-e olyan gazdagságot és bőkezűséget fitogtatni, amely felülmúlja az uralkodóét? A versailles-i palota felépítését és használatba vételét megelőző időszakban Vaux-le-Vicomte pompázatosabb volt Lajos valamennyi rezidenciájánál. Az ünnepség előtti héten Fouquet-nak megsúgták, mit jegyzett meg életstílusával kapcsolatban Anna királyné (és az intendáns talán okosabban tette volna, ha e szavakat komolyan veszi): „A király szeretne gazdag lenni, és nem kedveli az olyanokat, akik gazdagabbak nála, mivel az ilyenek többet engedhetnek meg maguknak, mint ő; és való igaz, hogy biztosra veszi: ezek az emberek tőle lopták el a vagyonukat.”²⁸

Úgy látszott, Lajos hézagtan jókedvvel vesz részt a lakomán; a titkolózást már serdülőként elsajátította, és ehhez, új vonásként, most könyörtelenség is társult. Szeptemberben aztán Fouquet-t őrizetbe vették, korrupcióval vádolták, és igen súlyos feltételek között letöltendő életfogytiglani börtönre ítélték. Az is igaz, hogy mindez bukásának csak a nyilvános része volt. A magántermészetű okok összefüggtek Mazarin hatalmas vagyonával és a kétes módszerekkel, amelyek a bíborost kincseihez hozzásegítették; Lajos (az örökös) és Colbert (Fouquet korábbi alkalmazottja) pedig mindent elkövetett, hogy ezekre a módszerekre ne derüljön fény. Mindazonáltal szimbolikus jelentősége volt, hogy a király Fouquet művészi elképzeléseit is elkobozta. Le Vau, az építész, Charles Le Brun, a festő és Le Nôtre, a felülmúlhatatlan kertépítő – a csapat, amely

---

* Vaux-le-Vicomte máig lenyűgöző emlékműve az úgynevezett grand siècle legmagasabb szintű stílusának, és egyszersmind ékesen példázza, mi vár Ikaroszra, ha magasabbra akar szárnyalni, mint a Napkirály.

Fouquet-t megajándékozta Vaux-le-Vicomte-tal – hamarosan megbízást kapott, hogy XIV. Lajosnak megalkossa Versailles-t.

November 1-jén, mindenszentek kegyeletli katolikus ünnepén, Mária Terézia királyné „szerencsés szüléssel” hozta világra fiát, Franciaországi Lajost, a dauphint, akit apja új címmel, a „Monseigneur”-rel ruházott fel. A tizenkét órán át tartó vajúdás alatt spanyol színészek és muzsikuskok adtak elő balettet a királyi ablakok alatt. A hárfán kívül szerephez jutott a gitár és a kasztanyetta is, hogy Mária Teréziát szülőhazájára emlékeztessék. Remélhető, hogy e spanyol hangzások elterelték a királyné figyelmét, aki, szegényke, anyanyelvén egyre azt kiáltozta: „Nem akarok szülni, meg akarok halni!”²⁹ Mindazonáltal néhány hónap múlva ismét teherbe esett.

A dauphin születése után öt nappal gyermeknek adott életet Mária Terézia mostohaanyja is. A két már-már ikernek mondható baba sokakban felidézhetette volna Lajos és Mária Terézia egyidejű születését, és az érintettek – ahogy Anna királyné Fuenterrabiában megjósolta – már szövögethették volna a házassági terveket, ha a csecsemők neme különböző lett volna. Ehelyett Károly lett az új spanyol trónörökös (bátyja, Fülöp Prosper ekkorra már elhunyt), megelőzve az öröklési sorrendben mind féltestvérét, Mária Teréziát, mind édesnővérét, Margit Teréziát. De vajon meddig? Az orvosok már az első hónapokban meg voltak győződve róla, hogy a kis Károly infáns nem lesz hosszú életű. A jövendölés ugyan nem vált be, ám a gyermek testi és szellemi alkatának gyöngeségét az orvosok helyesen ismerték fel; * később pedig Károly olyannyira visszamaradt a fejlődésben, hogy kétségesnek tűnt, képes lesz-e valaha gyermeket nemzeni. Így

---

* A modern tudományos és genetikai felismerések alapján érthetővé válik, miért nem születtek egészséges utódok a Habsburgok között politikai okokból erőltetett rokonházasságokból (Károly is nagybácsi és unokahúg házasságából született). Mária Terézia és Lajos, akik mindkét ágról első unokatestvérek voltak, szerencséjével jártak, mert a dauphin egészséges volt, ám ez a szerencse nem bizonyult tartósnak. A szóban forgó korszakban az előkelő személyiségek gyermekeinél oly gyakori csecsemőhalálózást azzal indokolták, hogy Isten haragszik a szülőkre.

hát csírájukban már ekkor fenyegettek a spanyol örökösödés későbbi problémái. A beteges Károly után a legközelebbi férfi örökös a dauphin lett volna, ez a fejlett és makkegészséges csecsemő, akit Loret, a lelkes rímfaragó „élő mesterműnek” nevezett³⁰ – csak hogy az édesanyja, mint tudjuk, lemondott a maga örökösödési jogáról.

Ezenközben tovább virult Lajos és Louise de La Vallière titkos szerelmi viszonya. Elméletben a két királyné, az anya és a feleség érzékenységre való tekintettel mindenképp leplezni kellett a kapcsolatot, habár a francia udvarnál előbb-utóbb minden titok kipattant. Ám ekkor egy sokkal tapasztaltabb és ravaszabb ellenfél szállt síkra a király bűnös szerelmi ügyei ellen, és ez a viszály végigkísérte az elkövetkező huszonegy-néhány évet. Ezalatt mindkét fél elkönnyvelhetett jó néhány győzelmet, de egyik sem diadalmaskodott maradéktalanul, és egyik sem ismerte el, hogy vereséget szenvedett volna. Ez az ellenfél a katolikus egyház volt.

A XVII. századi Franciaországban az egyháznak óriási hatalma volt a lakosság többségét alkotó híveinek lelkiismerete fölött, és ezt a hatalmat egy „abszolút” uralkodó esetében sem becsülhetjük le. Valószínű, hogy Mária Terézia a szerelmes asszony érzékenységével elszigeteltsége és nyelvi nehézségei ellenére már korábban felismerte megcsalátottságát, mint azt a legtöbben feltételezték. 1662 őszén, közvetlenül második gyermekének világra jötte előtt, többek füle hallatára tett spanyol nyelven megjegyzést, „a lányra, arra a személyre, akit a király szeret” – ebből is kitűnik, hogy férje nem vezethette az orránál fogva. Mária Terézia azonban, nem lévén járatos az intrika művészetében, nem sokat tehetett, annál is kevésbé, mivel a király házastársi buzgalma, ígéretéhez híven, mit sem lankadt – legföljebb Anna királynénak sírhatta el bánatát.

Más perspektívából nézte a helyzetet egy marconább ellenfél, azaz Anna királyné, aki már Marie Mancini kitessékelésével is bizonyoságot tett elveiről. A La Vallière-ügyet bizonyos értelemben ő maga alapozta meg, amikor oly

elszörnyedve fogadta a király túl bizalmas barátkozását „nővérel”, Henrietta Annával. E felséges túlélőnél jobban kevesen tudták, hogy a nagy emberek olykor bizony kirúgnak a hámból, még akkor is, ha vonzalmaik, mint néhai férje esetében, plátói keretek között maradnak. A spanyol királyok, köztük tulajdon testvéröccse, IV. Fülöp, számos szerelmi kalandba bonyolódtak, a francia királyok közül pedig e tekintetben is kiemelkedett a francia történelem legnépszerűbb uralkodója, IV. Henrik, Lajos nagyapja, a férfiasság és a hetvenkedés szerepmódelje, aki professzionális szoknyavadász volt. Az őszintén vallásos Anna királynétól azonban távol állt minden cinizmus. Ő valóban Lajos halhatatlan lelkéért aggódott, és kétségbe ejtette, hogy fia a bűn állapotában leledzik. Tehetetlen volt, de a helyzetbe nem nyugodhatott bele.